

ALFÖLD.

A VIDÉKI SZINPADMŰVÉSZETRŐL.

Nem szabad a nemzetnek mindent egy városra föltenni. A nagy magyar Alföldnek legalább két metropolisra szüksége van. Szegeednek és Debrecennek nagy várossá tétele nemzeti érdek.

KleBELSBERG.

Jacques Copeau, a modern francia színjáték megteremtője, pár évvel ezelőtt elhagyta Páriszt, otthagyta sikereiben gazdag színházát a *Théâtre du Vieux Colombier*-t, fiatal színinövendékekből társulatot szervezett és elvonult velük vidékre, egy kis burgundi városkába. Itt csöndben és magányban tanította őket két esztendőn át és csak azután lépett újra a közönség elé. De nem a párisi közönség elé, Páriszt messze elkerülte. A vidéket utazta be, majd Svájcban, Belgiumban járt városról-városra, jelenleg Angliában vendégszerepel. Minden évben pár hónapra megszakítja körútját, ilyenkor visszatér a burgundi városkába és tanítványaival dolgozik, kísérletezik tovább, hogy új eredményekkel indulhasson útjára megint.

Mikor Copeau-t megkérdezték, miért hagyta ott Páriszt, megmagyarázta, hogy a vidék sokkal alkalmasabb a kísérletezésre, mint a főváros. A gyökeres szakítás a párisi színházak üzleti szempontjaival és megszokott módszereivel hamarosan érezte üdvös hatását. A vidéki elszigeteltségben a színészek könnyen egymáshoz hangolódtak és a néppel való közvetlen érintkezés meglepően új színekkel gazdagította a hanghordozást, az arcjátékot és a mozdulatnyelvet. Ennek az egységessé vált, folytonosan kísérletező, lelkes és meggyőződéses színészcsapatnak sikerült is megteremtenie a francia színjátéknak azt a formáját, amelyben a görög színház és a középkori misztériumok vallásos szelleme éled újra.

Az új játéktípus kialakítása a magyar színpadművészetnek is égetően sürzős föladata. Csakhogy a fővárosi magánszínházak nem vállalják a kísérletezés kockázatát, a *Nemzeti Színháznak* pedig más hivatása van. Igen sok szempontból ajánlatos tehát, hogy Copeau példáját követve a stíluskeresés fáradtságos munkája vidéken induljon meg. De vajjon alkalmas terep-e a magyar vidék a kísérletezésre? Ami sikerült a francia vidéken, sikerülhet-e nálunk is?

*

Ezek a kérdések már régen foglalkoztattak és épen ezért örömmel vállaltam Shaw *Szent Johannájának* rendezését a szegedi *Városi Színházban*. Munkámhoz azzal az eltökélt szándékkal fogtam, hogy szerény tehetségemhez mérten megkockáztatok néhány lépést egy korszerűbb magyar színpadi játéktípus felé. Elhatározásomat most is az a meggyőződés támogatta, hogy ez a stílus nem lehet az orosz, a francia, a német vagy más speciális külföldi játéktípus utánzata, de viszont nem lehet kiülsőséges, romantikus és helyi értékű stílus sem. A legfontosabb föladat a magyar színpad kizárólagos jellemvonásainak fölismerése és a magyar színész egyéni kifejezésnyelvének megformálása. A külföldi irányok és eredmények alkalmazása csakis eszköz lehet e cél érdekében. De ugyanilyen eszköz a naturalista és a stilizált színjátékkal való szembehelyezkedés is. A színész ne másolja a mindennapi élet formáit, mint a naturalista színész, ne változzék át se

mozgó színpoltta, se zenekari hangszerre, mint a stilizáló színész, hanemi maradjon meg az őszinte és áhítatos színpadi *játék* keretei között, mert ez egybesűríti a többi művészet és az élet elemeit, noha megjelenési formájában különbözik tőlük. Az első lépést a fölfokozott intenzitású, szintetikus színpadi játék felé kell megtenni.

Az első lépés megtételére rendelkezésemre állott körülbelül két hét. Ez alatt a két hét alatt meggyőződtem arról, hogy itt is el lehetne érni azt az eredményt, amit Co p e a u elért a burgundi városkában, mert a magyar vidék igenis alkalmas a kísérletezésre, sőt bizonyos tekintetben alkalmasabb a fővárosnál.

Alkalmasabb mindenekelőtt azért, mert a vidéki színész általában sokoldalúbb a fővárosinál. A színészeti feladatok vidéken nincsenek olyan élesen különválasztva szerepkör és műfaj szerint, mint a fővárosban, a műsor ugyanis fölöleli az összes műfajokat és így gyakran megtörténik, hogy énekes színész drámában játszik vagy drámái színész énekes darabban. Ez a körülmény igen előnyös az új játéktípus szempontjából, hiszen a modern korszerű színjátéknak éppen úgy egyesítenie kell magában a költészetet, a muzsikát, a táncot stb., mint ahogy a *commedia dell' arte*, a görög tragédia vagy a japán színjáték egyesítette.

Alkalmasabb azért is, mert a vidéki színtársulat szelleme nincs annyira megcsontosodva, mint a fővárosi társulatoké. A vidéki színtársulat könnyen hajlítható, alakítható és fejleszthető, ha határozott művészi elvek alapján meggyőződéses és hozzáértő vezetők irányítják. Itt Szegeden például a színészek állandóan figyelhetik a tanyai magyarok életét, elleshetik a nép kifejezőmódjának törvényeit és ebben a szellemben alkothatják meg mozdulatnyelvüket és beszédstílusukat.

Alkalmasabb végül azért, mert a kísérletezés itt nem jár annyi kockázattal, mint az „en suite“ rendszert követő fővárosi magánszínházaknál. Budapesten bukásnak számít, ha egy színdarabot tiz-tizenöt-ször játszanak, vidéken ez óriási siker. Ennek arányában az anyagi befektetés is jóval kevesebb és így a kockázat is kisebb. A takarékoság elve már önmagában indokolható teszi a kísérletezést és annak az új színpadi stílusnak keresését, amely a korszerű színjáték alaptörvényének értelmében a legegyszerűbb eszközökkel a legnagyobb hatást váltja ki.

*

Csakhogy a vidéki színházak ahelyett, hogy új utakat keresnének, a budapesti színházakat követik jóban, rosszban egyaránt. Ez a vak utánzás a vidéki színpadművészet rákfenéje. A műsor a pesti színházak pénzügyi jelentése után igazodik, nem az a fontos, hogy a darab értékes-e vagy értéktelen, hanem, hogy hány-szor játszották Budapesten. Ez a módszer már sok vidéki bukást eredményezett, de azért a színiigazgatók nem hajlandók más szempontból összeállítani műsorukat és a világot se mutatnának be új, előadatlan darabokat. Pedig meggyőződésem szerint ez kötelessége lenne minden vidéki színháznak. A rendezésben szintén Budapest az irányadó. A színházi ügynökségek a darabbal együtt rendszerint elküldik a fővárosi rajzos rendezőpéldányt is, ennek segítségével azután a legtöbb vidéki rendező a lehetőséghez képest le is másolja a budapesti előadást. Ez az eljárás csírájában öli meg a művészi alkotás és az előrehaladás lehetőségét. Nem tudom megérteni, hogy a vidéki színházak miért nem függetlenítik magukat a fővárostól és miért nem vállalják a stíluskérés és a formaújítás fáradságos, de minden szempontból szükséges és hasznos munkáját. Talán attól félnek, hogy a megszokottól való eltérés csak kudarcot

eredményezhet? A *Szent Johanna* sikere ennek ellenkezőjét bizonyította. És épen ezért ma már meggyőződéssel állíthatom, hogy a vidéki színházak számára a megszokottól való eltérés az egyetlen helyes és célravezető út.

(Szeged.)

Hont Ferenc.

AZ EGYETEMI GONDOLAT SORSA.

Klebensberg Kunó gróf vezércikkéből (Pesti Napló 1923. nov. 18. vesszük át az alábbi sorokat.

Szeged város egyetemének építéséhez hét és fél millió pengővel járult hozzá. A nagy alföldi városnak ezt a monumentális áldozatkészségét Zala György *Megadjuk* című domborműve fogja megörökíteni. De a szegedi templom-tér nemcsak a magyar tervszerűségnek és együttműködési készségnek lesz szimboluma, hanem az *egyetemi gondolat* egyik diadalának is.

Mert ne felejtjük el, hogy a magyar egyetemi gondolatnak erős közhangulattal szemben még keservesen küzdenie kell és diadaláig még több olyan sikerre lesz szüksége, mint amilyen a szegedi Templom-tér.

Mi ennek az oka?

Ezt csak történetileg lehet megérteni. A múlt század utolsó és e század első évtizedében a budapesti egyetem egyes karai elég sivár képet mutattak. A hallgatók ezrei iratkoztak be, akiknek tíz százaléka sem járt az előadásokra. Nem egy tanár könyvének pusztá felolvasására szorítkozott, a növendékek pedig rendetlenkedtek és gúnyolódtak. Tanár és tanítvány között óriási szakadék tántorgott, a professzor hallgatóit nem ismerte, de nem is ismerhette, velük csak a vizsgaszobánál találkozott és így maga a vizsga szerencsejátékká vált. Pedagógiai szanatóriumokban kompendiumokat magoltak a jelöltek. Az egyetem abban a szomorú időben diplomagyár benyomását tette, amelyben vizsgaiparszerű üzem folyt. Ezt a sivár képet hozták el magukkal az egyetemről azok, akik negyven- és ötvenévesek, akiknek a véleménye tehát a politikában és a közvéleményben ma uralkodó és irányadó. Hogy a helyzet azóta gyökeresen megjavult, arról az idősebb generáció nem igen vett tudomást. A legtöbb ember bizony még ma is úgy képzei el magának az egyetemet, mint egy mamutintézményt, amelynek fentartása csak akkor indokolt, ha tízezernél több a hallgatója, helyesebben vizsgázója, akiknek nem is érdemes oda eljárni, mert ott nagyarányú időlopás és időpazarlás folyik. Feledik, hogy az az állapot, melyet két, három évtized előtt ők láttak, korántsem egészséges, normális egyetemi kép, hanem az intézmény elajulása, aminek oka a harmadik és negyedik egyetem késedelmes felállítását volt. Am most ne keressük az okokat, csak vegyük magát a ténytet: a negyven- és ötvenéveseknek kedvezőtlen és torz képük van az egyetemről és ezért roppant nehéz megértenni velük, hogy az 1000—2000 hallgatóval bíró kis egyetem hasonlíthatatlanul nagyobb tanítási eredményt tud felmutatni, mint az az elefantiázisban megbetegedett intézmény, aminő korábban a budapesti egyetem volt.